

DE ZWERFSTEEN

PERIODIEK ORGAAN VAN DE HISTORISCHE VERENIGING STEENDEREN

Het was op TV Gelderland en het stond in alle regionale kranten: archeologische opgravingen in Steenderen. Om precies te zijn: naast de brandweerkazerne. Waar de uitbreiding van het industrieterrein moet komen wordt eerst onderzoek gedaan naar sporen van leven uit vroeger tijden. Natuurlijk helemaal spekkie voor het bekkie van de Historische vereniging. Het duurt nog wel even voor het onderzoek afgerond is. Dan besteden we er uitvoeriger aandacht aan. Voor nu volstaan we met een korte indruk van de eerste vondsten (zie verder Oude begraafplaats in Steenderen ontdekt, op pagina 2).

- Door omstandigheden staat dit nummer in feite in het teken van begraafplaatsen. Hier op de voorpagina zien we reeds een foto van de opgravingen in ons dorp, vlakbij de brandweerkazerne. Historisch nieuwsgierig als we zijn hebben we meteen nadere informatie gevraagd. Maria Schotman maakte er een korte notitie van. Dat sloot goed aan bij haar andere artikel, te weten het nader bekijken van de geschiedenis van de R.K. Begraafplaats. Dat artikel vinden we op pagina 11.
- We beginnen dit blad met een stukje 'graafwerk' van Marian v/d Haar over de Steenderense smid Elbert Willem Herberts. Pagina 3 e.v.
- De Achterhoekse dichter Staring dichtte meer dan "Sikkels blinken, sikkels klinken, ruischend valt het graan". Wim de Lange laat zien dat ook het toenmalige kasteel Bronkhorst niet aan zijn aandacht ontsnapte. Dat en meer over Staring op pagina 8, 9 en 10.
- Tenslotte een oproep van Theo Masselink van de Covik om hem bij te staan in zijn stukje geschiedschrijving. Pagina 15 en 16.

HVS

2007/3

Oplage: 400
September 2007
ISSN: 1386 - 5943

Van het bestuur

Nu de vakanties weer ten einde zijn, kunnen we ons weer gaan richten op de activiteiten voor het komende seizoen. Als u dit nummer leest zit de 2e excursie, een stadswandeling in Doesburg er al weer op (22 september). De 1e excursie ging op 5 en 7 juli j.l. naar de Ludgerkerk in Wichmond/Vierakker, waar ruim 40 leden de prachtig gerestaureerde binnenkant van de kerk hebben bekeken onder begeleiding van een deskundige gids. Deze excursie was een vervolg op de lezing over St. Ludger op de ledenavond van 19 maart door de heer R. Overvelde uit Wichmond.

De activiteitencommissie is druk bezig voor de komende maanden een aantrekkelijk programma op te stellen. De data zijn onder voorbehoud al wel te geven. Deze zijn 13 november – 22 januari en 20 maart a.s. Leden/vrijwilligers van de oudheidkundige vereniging Salehem uit Zelhem waren op uitnodiging van het leidinggevend instituut ingeschakeld bij het onderzoek naar met name voorwerpen en botresten. In een paar uren, die ik daarbij aanwezig was, werden regelmatig stukjes aarde, steentjes e.d. in kleine plastic zakjes

gedaan: voor nader onderzoek in het laboratorium. Er is natuurlijk wel de nodige kennis voor nodig om bij dit soort opgravingen mee te kunnen helpen. De leden vrijwilligers uit Zelhem hebben deze kennis en willen, als daar vanuit onze kring belangstelling voor is, best wel onderricht en begeleiding geven om deze kennis ook over te dragen op leden van onze vereniging. Belangstellenden van onze vereniging kunnen zich melden bij onze secretaris Gerard Wesseling of bij mij. Tot slot wil ik u nog melden dat wij bezig zijn een website te ontwikkelen onder de naam (www.historischeverenigingsteenderen.nl), waarop wij u als lid of anderszins belangstellende graag uitnodigen voor een bezoekje. Ideeën, opmerkingen, adviezen etc. zijn in dit prille stadium zeer welkom. Vanuit het Bestuur onderhoudt Bertus Rietberg de contacten over de Website. In de Colofon kunt u de adresgegevens en het telefoonnummer van Bertus Rietberg vinden.

Wim Achterkamp voorzitter

Bij de foto op de voorpagina

Oude begraafplaats in Steenderen ontdekt

Gelukkig gebeurt het tegenwoordig steeds vaker dat op terreinen waar nieuwbouw gepland is eerst onderzoek wordt gedaan naar het verleden.

Uit het archeologisch onderzoek is gebleken dat er al lang geleden nog een begraafplaats is geweest. De overledenen uit deze buurt werden zo rond 1100 voor Christus (ruim dertig eeuwen geleden!) op een heel andere plek begraven en wel naast de brandweerkazerne.

Er is door de onderzoekers een urn met crematieresten gevonden en veel resten van kringgreppels, wat duidt op begraafplaatsen. Na het cremen van een lichaam werden de resten in een urn verzameld of gewoon op een hoopje. In een ronde kring werd grond op een hoop gegooid, waardoor ronde grafheuvels ontstonden. De greppels waar het zand uitkwam zaten rondom de heuvel, vandaar de naam kringgreppel.

(In dit nummer van De Zwerfsteen een artikel over het katholieke kerkhof, een jongere begraafplaats).

Even in het kort iets over de systematiek die wordt gevolgd bij het vastleggen van de bijzonderheden van de archeologische vondsten.

Alle vondsten worden gearchiveerd. Als er donkere verkleuringen in het zand te zien zijn, kan dit duiden op iets.

Deze verkleuringen worden nauwkeurig omkaderd en uitgegraven. Dit noemt men een spoor. Alle scherven die in zo'n spoor gevonden worden gaan in een plastic zakje en worden bij het spoor vastgepind, tot het verder genoteerd wordt en er foto's van gemaakt zijn.

Ieder spoor heeft een nummer en alles wat met dit spoor te maken heeft krijgt hetzelfde nummer. Ook worden de verkleuringen in het spoor nauwkeurig getekend en gemeten.

Geprobeerd wordt om de scherven zo goed mogelijk te dateren, wat een beter tijdsbeeld geeft van de opgravingen.

Aan de overkant van de brandweerkazerne zijn twee oude waterputten gevonden, gemaakt van uitgeholde boomstammen (zie foto voorpagina). Deze dateren van een latere periode, waarschijnlijk rond de middeleeuwen.

De projectleidster, archeologe Kim van Straten, denkt dat het nog tot eind 2007 duurt voor alles onderzocht en in kaart gebracht is.

Rob Gosselink van onze vereniging houdt contact met de archeologen en laat zich uitgebreid voorlichten. Ook maakt hij regelmatig foto's. Als het hele onderzoek is afgerond, zal hij een artikel hierover schrijven voor de Zwerfsteen.

Maria Schotman

Colofon

De Zwerfsteen is de kwartaaluitgave van de Historische Vereniging Steenderen (de voormalige gemeente), opgericht 1 juni 1992.

BESTUUR:

Voorzitter: Wim Achterkamp
Bronkhorsterweg 32
7221 AC Steenderen
Tel. 0575 451747
Fax 0575 450966

Secretaris: Gerard Wesseling
Dambroek 7
7223 DT Baak
Tel. 0575 441489

Penningmeester:
Bertus Rietberg
Hoogstraat 23
7227 ND Toldijk
Tel. 04575 452004

LEDEN:

Willy Pasman
Dr. A. Ariënsstraat 39
7221 CB Steenderen
Tel. 0575 452457

Monique Willems
De Berken 9
7221 GN Steenderen
Tel. 0575251221

Fred van der Mije
Hofstraat 4
7223 LR Baak
Tel. 0575 441806

Rob Gosselink
Prinsenmaatweg 2
7224 NE Rha
Tel. 0575 451374

REDACTIE

Eindredacteur: Wim de Lange
Weth. Massinkstraat 3
7227 DB Toldijk
Tel. 0575 452870
Email: wdelange2@planet.nl

Redactiesecretariaat: Maria Schotman
Dr. A. Ariënsstraat 37
7221 CB Steenderen
Tel. 0575 451618
Email: mariaschotman@gmail.com

Leden van de redactie:
Yvonne Koning
Wim de Lange
Herman Nieuwenhuis
Maria Schotman

Redactiemedewerkers
Anton Metz en Wil Gijsman

CONTRIBUTIE

De contributie bedraagt met ingang van 2002 15 euro per jaar per adres.
Bankrelatie:
Regiobank Steenderen
Bankrekening: 685289710, ten name van Hist. Ver. Steenderen.
Losse nummers van de Zwerfsteen zijn te verkrijgen bij het secretariaat. Kosten: 2,50 euro per stuk; 3,50 euro in geval van omvangrijker uitgaven.

door
M. v/d Haar

Het ijzer smeden als...

Aan het einde van de negentiende eeuw gaat Elbert Willem Herberts naar Steenderen om er een smederij te beginnen. Als hij - nog geen vijftig jaar oud - komt te overlijden, heeft dat grote gevolgen voor zijn gezin en zijn bedrijf.

Elbert Willem Herberts, geboren 30 december 1851, is de oudste zoon uit het eerste huwelijk van zijn vader. Hij is tien jaar als zijn moeder sterft. Zijn vader blijft achter met twee zoons en drie dochters, waarvan de jongste een baby van acht dagen is. Ruim een jaar later hertrouwt zijn vader. Zijn stiefmoeder moet meemaken dat twee van haar kinderen levenloos worden geboren en zes andere kinderen sterven vóór hun derde levensjaar. Op de begraafplaats in Hummelo zijn hun zes grafjes nog te zien. Eén dochter blijft in leven en trouwt later met een onderwijzer uit Blokzijl.

Naar Steenderen

De vader van Elbert Willem is boer en woont op boerderij Kasteelzicht in Hummelo. Dat huis is er nog en heeft nu als adres Dorpsstraat 2. Hij is ook smid en zijn bedrijf is twee huizen verderop. Nu is daar de firma Keuper gevestigd. Elbert Willem helpt zijn vader in de smederij en als hij is getrouwd, wil hij voor zichzelf beginnen. Tien dagen na hun trouwdag, op 8 mei 1877, gaat hij met zijn vrouw Willemina (Mientje) Beumer naar Steenderen om er een eigen bedrijf te starten. Jan Breukelaar, van beroep smid, en knecht Gerrit Jan Oortgiezen gaan met hen mee. Frederik, broer van Elbert Willem, komt twee

Willemina Beumer, echtgenote van Elbert Willem, de smid

jaar later bij hen wonen om te helpen in de smederij. Na vier jaar gaat hij terug naar Hummelo om hun vader op te volgen. Het beroep van smid is zwaar, want hij moet sterk zijn én precies. Bovendien werkt hij meestal in een warme omgeving wat extra vermoeiend is. Smeden zijn nodig bij het maken van bijvoorbeeld locomotieven, scheeps-ankers, brandkasten en kachels, maar ook de slotenmaker is een (fijn)smid. Op het platteland komt de grof- en hoefsmid het meeste voor. Ook Elbert Willem is een plattelandssmid.

Elbert Willem Herberts, de Steenderense smid

In de tijd dat hij met zijn bedrijf begint, zijn er geen auto's. Voor vervoer zijn de mensen aangekomen op een rijtuig met een of twee paarden ervoor. Karren met twee, drie of vier wielen en eveneens getrokken door paarden vervoeren allerlei vrachten en ze zijn nodig in het boerenbedrijf. Al die dieren hebben hoefijzers en het is het werk van de smid om die aan te brengen. Verder kunnen Elbert Willem en zijn collega's landbouwwerktuigen maken (ploegen en eggen).

Andere smederijen

We mogen aannemen dat in Steenderen altijd een smederij is geweest. De eerste smid van wie de naam bekend is, is H. Goossen die op 25 mei 1847 een vergunning aanvraagt voor een smederij. Na ruim twintig jaar vertrekt hij op 12 oktober 1868 uit Steenderen. Elbert Willem vraagt acht jaar later, in 1876 dus, een Hinderwetvergunning aan. Hieruit blijkt dat hij de smederij van Goossen niet heeft overgenomen. In Steenderen is nóg een smederij namelijk van de gebroeders Franken. Hun neef Johannes Scheerder volgt hen op. Zijn Hinderwetvergunning heeft als datum 17 juli 1896. Dan is Elbert Willem Herberts al bijna twintig jaar als smid werkzaam.

Hallehuis

Elbert Willem koopt een hallehuis waar hij een smederij laat bijbouwen. Het pand ligt op de

plek waar de Dorpsstraat in Steenderen een bocht maakt. Tegenwoordig heeft dit huis het nummer 6 en het ligt tegenover drogisterij De Vijzel. Volgens E.J. van Leuvensteijn-Breukink koopt de smid het huis van de erven Wijers. Jan Gerrits Wijers, geboren 8 maart 1822, had er een olieslagerij. Tegenwoordig staat hier een schuur uit de bouwtijd en een huis dat zeker een halve eeuw jonger is.

In de tijd van Elbert Willem grenzen woonhuis, erf en tuin aan de zuid- en de westkant aan de Grintweg (nu Dorpsstraat), ten noorden aan het erf van notaris Van Tricht en aan de oostkant aan de Vetpotstraat (nu burgemeester Smitstraat). Het huis van de familie Herberts is dan de enige bebouwing aan die kant van de straat. Er is dus een flink stuk grond beschikbaar om bijvoorbeeld rogge op te zaaien. Een ander gedeelte is boomgaard en daar lopen een koe, geiten en wat kippen.

Het is een hele investering en Elbert Willem moet dan ook leningen sluiten. Banken zijn er niet op het platteland en hij gaat dan ook naar een particulier van wie hij weet dat die persoon wel eens geld uitleent. Dat kan de dokter zijn, de notaris of een grote boer. Ook de succesvolle fietsenfabrikant Kölling uit Dieren is later een bekende geldschieder als zijn Gazellefiets goed begint te verkopen.

De smid schaft gereedschap aan zoals blaasbalgen, aambeelden, een draaibank en een grote boormachine. In de negentiende eeuw maakt hij ploegen, strosnijders, ledikanten, wiegies, kozijnen en assen voor wagens nog zelf. Later betreft Elbert Willem ze van ijzergieterijen zoals die van Van der Horst en Aberson in Laag-Keppel of van groothandel H.J. Reesink en Co. in Zutphen. Het kan zijn dat de knecht deze spullen gaat halen, maar dan moet de smid een paard en wagen hebben. Misschien werkt hij samen met zijn broer in Hummelo en kunnen ze materialen gezamenlijk inkopen. Dat is niet gebleken, maar wel zijn er rekeningen waaruit naar voren komt dat vervoerder Donderwinkel uit Steenderen goederen bij de smederij heeft afgeleverd. Plaatsgenoot E. J. Beeftink brengt vaak turf, die hij heeft gehaald bij het veer in Bronkhorst. Regelmatig is daar aan de loswal een schip met deze brandstof te vinden. De turf is niet alleen in het huishouden nodig, maar vooral om het smidsvuur brandend te houden.

Kersrood

Een onmisbaar hulpmiddel voor de smid en zijn knecht is de hoepelwals. Die hebben ze nodig als ze wielen van karren moeten repareren. Om die houten wielen zit een band van ijzer. Die strook metaal is voor de karren drie meter lang en de smid legt die om de hoepelwals en smeedt de

uiteinden aan elkaar. Door het ronddraaien van de wals tussen twee vuren wordt het ijzer 'kersrood' gestookt. Dan leggen de smid en zijn knecht dat gloeiende ijzer zo snel mogelijk om het houten wiel. Ze laten het afkoelen in een waterbak en de hoepel zit muurvast. Voor de wielen van kruiwagens hebben ze een kleinere hoepelwals.

Naast de extra grote smidshamer heeft Elbert Willem Herberts een kachelpijpenwals en dat wijst erop dat hij in ieder geval kachels kan repareren. Ook fietsgereedschappen zijn aanwezig. Fietsen zijn aan het einde van de negentiende eeuw heel duur. Het gezin Herberts heeft maar één zo'n vervoermiddel en dat heeft f40,= gekost. Ter vergelijking: de prijs van twee hoefijzers inclusief beslaan is 60 cent; trekstangen voor een camion (soort kar) kosten f2,65; elf kilo gegoten pijpen met elleboog (een knik erin) zijn f3,65; een nieuwe ploeg kost f35,=. De fiets wordt beschouwd als luxe en dat blijkt uit het heffen van rijwielbelasting. De smid verkoopt en repareert niet alleen fietsen: hij leert de kopers ook fietsen!

Verder zijn in de smederij aanwezig een voorraad staal, ijzeren staven, bandijzer, raderen, vliegwheels en hoefijzers in verschillende maten. Paarden beslaan is een van de meest voorkomende werkzaamheden. Meestal gebeurt dat buiten de smederij waarbij het paard wordt vastgezet aan een ring in de muur. Soms kan het dier gewoon voor zijn kar blijven staan. Eerst moet de smid de hoeven bekappen dat wil zeggen het overtollige hoorn verwijderen (nagels knippen op groot formaat! Red.). Hij zet de hoef klem tussen zijn bovenbenen. Daaruit blijkt dat dit beroep alleen geschikt is voor krachtige mensen, want soms wil dat dier zich wel eens losrukken. Elbert Willem maakt ook siersmeedwerk bijvoorbeeld voor het hek van de dokter of de notaris. De boeren hadden behoefte aan sterk en duurzaam smeedwerk en geen tierelantijnen.

***Boerensmeedwerk moet sterk en duurzaam zijn.
Er bestaat geen behoefte aan tierelantijnen!***

Smeden werken veel met vuur en de walm daarvan maakte hun gezichten soms zwart. Het smerigste werk voor de smid en zijn knecht waren de herstelwerkzaamheden in de gierbak of gierkelder, maar zwart waren ze vaak toch al.

Een belangrijk deel van het werk voor smid Herberts bestaat uit reparaties. Voor de boeren zijn er bijvoorbeeld veren van karren te repareren, een ring aan een haam, neusringen voor varkens maken of een mesthaak. In de huishoudens moeten ze de pomp repareren, het rooster van de vulkachel herstellen of een ontbrekende ring voor het fornuis smeden.

*Jan Herman Herberts,
smid te Hummelo,
vader van Elbert Willem*

*De foto's bij dit
artikel werden
beschikbaar
gesteld door
W. Wensink-Heersink,
kleindochter van
E.W. Herberts*

Groep mensen staat voor de smederij. Tweede van links is Elbert Willem.. Helemaal rechts staat Herman Otto Wijers, van de "Heeckerens-kolk" die een tweede huwelijk aanging met Johanna Beumer ("Hanneken"), zuster van Willemina Beumer, de vrouw van Elbert Willem.

De Steenderense smid heeft ook een winkel. Daar kocht je onder meer gereedschap voor de boerderij, voor het huishouden of de winkel zoals grepen, gaffels, emmers, kolenbakken, kolenschoppen, poken, braadpannen, spijkers, kettingen, sleutels of een balans met gewichten.

Jongenskamer

Elbert Willem en Willemina krijgen elf kinderen namelijk tien dochters en een zoon. In het huis zijn behalve slaapkamers, een voorkamer, middenkamer, opkamer, keuken en kelder. De jongenskamer is op de deel. Daar zijn verder balkenslieten, kruiwagens, een wan, zeven, tonnen, emmers, tuingereedschap, een baktrog, ladders, hooi, stro, haksel, aardappelen en een voorraad brandstoffen. De koe, twee geiten, twee varkens en de kippen vinden er onderdak. Op de zolder ligt gedorste rogge en er zijn koffers, een broedkooi, enkele kachels die hun beste tijd gehad hebben, een kachelscherm, schaatsen, manden en mest.

Als we teruggaan naar het woonhuis dan blijkt in de middenkamer de linnenkast te staan en wordt hier alle bovenkleding bewaard. Er staat een secretaire, een naaimachine, een kachel en diverse stoven. Verder zijn er planten en bloemen en daaruit blijkt dat de familie hier meestal verblijft. De opkamer is in gebruik als slaapkamer en er staat een lessenaar om het huiswerk te maken. Uit een rekening voor schoolgeld blijkt dat de kinderen Herberts op de 'Dagschool (openbare lagere school) te Steenderen' hun onderwijs ontvingen.

In de kelder staan stenen potten, oliebusen, flessen en inmaaktonnen met inhoud. In de

melkkamer is uiteraard melkgereedschap en de melkkruk. De familie heeft een koe en ze kunnen als de kinderen wat groter zijn melk leveren aan de zuivelfabriek. Verder zijn in de melkkamer waskuipen, de wasmachine, emmers, de fornuispot en een regenton. Water uit de regenton gaat in de fornuispot. Daaronder wordt een vuur gestookt en het zo verkregen warme water gaat in de wasmachine. Een motortje brengt de spindel in beweging, die ervoor zorgt dat het wasgoed heen en weer wordt bewogen om het schoon te krijgen. Daarna gaat het wasgoed er uit en loopt het vuile water weg. De machine wordt opnieuw met schoon water gevuld en de was gespoeld. Automatisch gebeurt er niets en de huisvrouw of een wasvrouw is hier dan ook heel wat uren druk mee. Vlakbij de melkkamer is de 'waschplaats' en die is te vergelijken met onze wastafel en douche.

Elbert Willem Herberts is na twintig jaar in Steenderen in goeden doen. Hij heeft heel wat vaste klanten in het dorp, maar ook grote boeren in het buitengebied komen naar hem toe. Dat blijkt bijvoorbeeld uit een rekening aan de weduwe Remmelink.

Als de buurman, dokter Goossens, zijn veertigjarig jubileum als huisarts viert, is Elbert Willem op de receptie. Hij ziet er uit als een succesvolle ondernemer met zijn zilveren horloge met gouden ketting. Zijn vrouw Willemina kan naar de kerk met een gebedenboek met een gouden slot. Het is mogelijk dat ze het kerkboek kreeg toen ze belijdenis deed. De gever kon de inhoud zelf samenstellen. Een dikker kerkboek vroeg om een groter formaat van de sloten. Op de achterzijde daarvan zijn meestal de initialen van de eigenaar en het jaar van aanschaf gegraveerd.

Omdat de familie Herberts protestant was, viel de keuze wat de inhoud betreft op een volledige bijbelvertaling, berijmde psalmen, gezangen en belijdenissen. Zo kon de kerkganger tijdens de dienst meelesen en had je een tekstboek tijdens de gemeentezang.

Dan slaat het noodlot toe: de eens zo sterke smid krijgt een slopende ziekte, die bovendien besmettelijk is. Elbert Willem Herberts overlijdt nog geen vijftig jaar oud.

Minderjarige kinderen

In de Zutphensche Courant van vrijdag 5 april 1901 laat de weduwe een overlijdensadvertentie plaatsen. Ze schrijft dat haar man is gestorven op 2 april "zacht en kalm na een langdurig en geduldig lijden". Het is dan de week voor Pasen en dat is de Goede Week, maar die is zeker niet goed voor de familie Herberts. Willemina blijft achter met zeven minderjarige kinderen en ze moet huis, erf, smederij en alle roerende goederen verkopen met uitzondering van persoonlijke bezittingen. Twee dochters zijn meerderjarig. Johanna Elisabeth is 21 jaar als haar vader sterft en Margaretha is meerderjarig door haar huwelijk met bakker J. Boogman uit Bronkhorst. Ze hebben een dochtertje van bijna anderhalf jaar en daardoor was Elbert Willem behalve schoonvader ook grootvader. Er worden 100 'rouwcirculair' gedrukt en A. Kostede maakt het overlijden bekend. Hij verzorgt het 'ter aarde bestellen en verdere hulp bewezen'.

Op 20 april 1901 is de weduwe Herberts door de rechter van het kanton Doesburg benoemd tot 'wettige voogdes over hare minderjarige kinderen'. Een zwager van haar mans kant, Gerrit Drost, onderwijzer uit Hummelo is toeziend voogd. De weduwe heeft A.J. Schreurs uit Steenderen gevraagd om als taxateur van de boedel op te treden. Willemina gaat naar de rechtbank in Arnhem waar ze onder ede afstand doet van de gemeenschap van goederen. Dat is nodig ten gunste van haar minderjarige kinderen. Nog steeds is er onder notarissen discussie over de rechten van de weduwe enerzijds en de kinderen anderzijds.

Dan volgt op 6 juli 'bij inzet' en op 20 juli 'bij toeslag' de openbare veiling van het huis en het erf. Het terrein is onderverdeeld in vijf percelen. Op perceel één staat het huis en de smederij en perceel twee is de boomgaard. Degene die de smederij koopt, moet ook het smidsgereedschap overnemen zoals de grote en de kleine blaasbalg, twee aambeelden, een draaibank, de boormachine en bankschroeven. De nieuwe eigenaar van perceel 1 en 2 is Wessel Wisselink uit Westendorp bij Varsseveld. Hij is daar 'Rijksgediplomeerd hoefsmid' en hoorde van zijn moeder in Toldijk dat de smederij van

Herberts in Steenderen te koop stond. De andere percelen gaan naar Ph. Philips en D.J. Hekkelman, die ze laten bebouwen.

De volgende stap is het plaatsen van een advertentie door de notaris om de 'bekende en onbekende schuldeisers' van E.W. Herberts op te roepen. Dat gebeurt in de Nederlandsche Staatscourant, de Arnheemsche Courant en de

De overlijdensadvertentie van Elbert Willem Herberts.

De weduwe Herberts wordt bijgestaan door zwager Gerrit Drost die optreedt als toeziend voogd voor de kinderen. Op de foto is links Gerrit te zien met helemaal rechts zijn vrouw Gerharda Hendrika (Grada) Herberts. Tussen hen in hun zonen, links Willem Bertus Reginus (Wim) en rechts Gerard Jan.

Heden overleed zacht en kalm
na een langdurig en geduldig
lijden, mijn geliefde Echtgenoot,
Vader, Behuwd- en Grootvader,
**ELBERT WILLEM
HERBERTS,**
in den ouderdom van ruim 49 jaren.
Uit aller naam:
Uw diepbedroefde,
Wed. W. HERBERTS—
BEUNER.
Steenderen, 2 April 1901.

STROOSNIJDER.

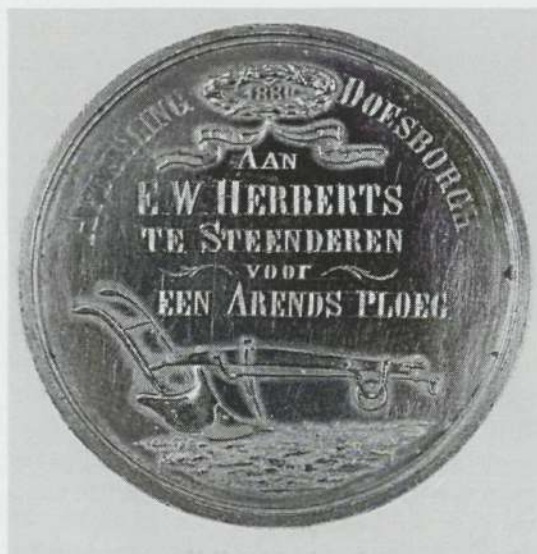
Een strosnijder, een apparaat dat in gebruik was toen op agrarisch terrein nog veel zaken met de hand werden gedaan.

Zutphensche Courant van 23 oktober 1901. Schuldeisers kunnen leveranciers zijn van grondstoffen en gereedschappen voor de smederij. Verder verzekeringsmaatschappijen bijvoorbeeld voor de premie van de brandverzekering en de gemeente met de aanslagen voor de personele – en de grondbelasting. Ook het loon van de knecht en het dienstmeisje vallen hieronder evenals de rekening van de naaister en de schoenmaker.

De openbare verkoop van alle roerende goederen kan beginnen nadat de rechtbank in Arnhem hiervoor toestemming heeft verleend. In de smederij worden het gereedschap en de voorraad werk materiaal geveild, verder de winkel inventaris en alles wat in het woonhuis staat.

Niet verkocht worden: 'kleederen en lijfstoebehoor van den erflater', een zilveren horloge met gouden ketting, twee gouden oorbellen, twee gouden ringen, een gouden speld en een kerkboek met gouden slot.

Een aan Elbert Willem uitgereikte legpenning, een erkenning van verdienste voor geslaagd smeedwerk, in dit geval een zogeheten Arends ploeg. Het origineel is in bezit van Elberts achterkleinzoon.

Deze legpenning is een uniek, handgemaakt exemplaar, zoals die rond halfweg de negentiende eeuw als "meesterteken" werd uitgegeven door de Geldersche Maatschappij van Landbouw.

Technische gegevens:
Materiaal: roodkoper
Diameter: 4,7 cm.
Gewicht: 50 gram.

Acte van Beschrijving

De notaris kan nu de Acte van Beschrijving opmaken. Hieruit blijkt dat 'het bedrag der nalatenschap toereikend' is: de baten overtreffen de schulden. Onder baten vallen de bedragen die de klanten aan de smid moeten voldoen. Andere voordelige vorderingen zijn het dividend van aandelen en de rente van obligaties van de zuivelfabriek in Steenderen. Verder is er de opbrengst van huis en erf en de inventaris. De 'veldvruchten' brengen f60,- op en aan contanten is er f150,- in huis. Onder 'bevoorrechte schulden' vallen onder andere de rekening van de dokter, de af te lossen leningen, betalingen aan leveranciers en polderlasten. Op de bijeenkomst in november van het jaar van overlijden van Elbert Willem Herberts zijn bij notaris H. Beker aanwezig: H.J. Schreurs en vier familieleden van de erflater.

H.J. Schreurs is 'brievengaarder' en hij beheert het hulpkantoor van de Nederlandse Posterijen in Steenderen. Verder kan hij 'boekwerken, tijdschriften en couranten' leveren. Hij heeft dus een boekwinkel en je kunt bij hem advertenties opgeven voor 'alle binnen- en buitenlandse dagbladen'. Als schatter of taxateur van de inboedel moet hij aanwezig zijn. Zodra hij zijn handtekening heeft geplaatst onder de inventarislijst heeft hij 'zich verwijderd'.

De notaris en de familie gaan verder met de eindafrekening. Behalve de weduwe zijn dat:

- Johanna Elisabeth Herberts, oudste en enige meerderjarige dochter, die in Doetinchem werkt.
- Jan Boogman, schoonzoon. Van beroep is hij 'broodbakker en winkelier' in Bronkhorst. Hij is getrouwd met de tweede dochter Margaretha. Het is niet zeker dat zijn vrouw op de bijeenkomst aanwezig is. Ze mag in ieder geval geen handtekening zetten onder het gezegelde document waarop de eindafrekening staat, want de emancipatie staat nog in de kinderschoenen.

- Gerrit Drost, onderwijzer in Hummelo en toezienend voogd van de minderjarige kinderen.

Als de boedelkosten met onder andere griffierechten, administratiekosten, porto, kosten volmacht en honorarium van de notaris van in totaal f167,- zijn betaald, blijft er nog een bedrag over voor de erfgenamen.

De familie Herberts vertrekt uit Steenderen. De weduwe gaat naar Doetinchem en de jongste dochter komt bij haar grootouders in Hummelo wonen. De andere dochters vinden een baan als dienstmeisje en de enige zoon gaat naar Nijmegen om er een opleiding tot machinist bij de spoorwegen te volgen.

Bron: Archief Callenfels

“Elk weet waar 't Almensch kerkje staat en kent de laan die derwaarts gaat...”

Zo luiden de beginregels van het bekende gedicht De Hoofdige Boer van de Achterhoekse “dichter van de Wildenborch”, Anthonie Christiaan Winand Staring.

Staring noemde en voelde zich in de eerste plaats vooral een Achterhoeks dichter. Hij had als dichter van een regionaal karakter opmerkelijk veel succes op nationaal niveau, niet direct door het hierboven aangehaalde gedicht, maar meer door bekendheid van in het oog springende puntgedichten en door de goed klinkende en aansprekende beginregels van het toch wel erg bekende oogstlied bij uitnemendheid: “Sikkels blinken, sikkels klinken, ruischend valt het graan”.

Een van de puntgedichten ging als volgt:
“De Meester, in zijn wijsheid, gist,
de leerling, in zijn waan, beslist”.

Een fraai voorbeeld van een ironische levensles in een notedop.

Tamelijk bekend zijn ook werken als ‘Het hondengevecht’ algemener bekend van de openingswoorden “Bereide Roel zag op zijn togen...” Een andere bestseller was ‘Aangebrand’, het verhaal van Aagt Morsebel en kleine Piet die de voedselverstreking van pleegmoeder Aagt niet bijzonder op prijs stelt. Aagt wuift alle kritiek van de hand en verklaart bij herhaling dat men niet moet zeuren als het eten een ietsje is ‘aangebrand’:

*Zo kwam er eens een schotel vol groen eten
Op tafel, die kok Aagt ‘spinazie’ had geheten.
Piet roert erin; hij vindt twee achterpoten
van d’arme kikvorsch, mede kortgehakt.
Piet legt zijn vork neer en hij vraagt:
“Heeft aangebrand ook voetjes, moeder Aagt?”*

‘Meester’ tegen wil en dank

Anthonie Christiaan Winand Staring werd geboren in 1767 in Gendringen. Hij studeerde zonder enige vorm van enthousiasme Rechten in Harderwijk dat er destijds een kleinschalig universiteitje op na hield. Na de rechtenstudie bekwaamde Staring zich met meer geestdrift in het buitenland in de landbouwwetenschap aan

A.C.W. Staring, de dichter van de Wildenborch

de universiteit van Göttingen. Na een paar Haagse ambtenarenjaren vestigde hij zich zeer naar zijn zin op het Vordense landgoed De Wildenborch. De keuze van zijn behuizing bepaalde ook zijn bijnaam, te weten “De dichter van de Wildenborch”.

Zijn opmerkelijke succes zou je wel kunnen vergelijken met het succes van de regionale, ‘boeren’-rockband Normaal, met zijn “oerend harde” muziek. Staring was er fier op een Achterhoeker te zijn, getuige ook de beginregel van één zijner gedichten waarin hij trots verkondigt: Ik ben uit Geldersch bloed! Dat hier het woord ‘Geldersch’ wordt gebruikt heeft meer te maken met het metrum van het gedicht dan met hang naar een groter geheel. Staring had hier persoonlijk ongetwijfeld liever ‘Achterhoeks’ gezegd, maar dat paste niet goed.

De Wildeborch naar een oude prent, maar ook heden ten dage is het Huis nog in volle glorie te bewonderen

door
Wim de Lange

In het begin van dit verhaal maakte ik er al gewag van dat het gedicht De hoofdige boer rijkelijk lang is. Het zou veel te veel zijn het hier in z'n geheel weer te geven. Dat voorrecht reserveren we voor het gedicht over de afbraak van het kasteel van Bronkhorst, een soort protestsong avant la lettre.

Hoofdige boer in kort bestek

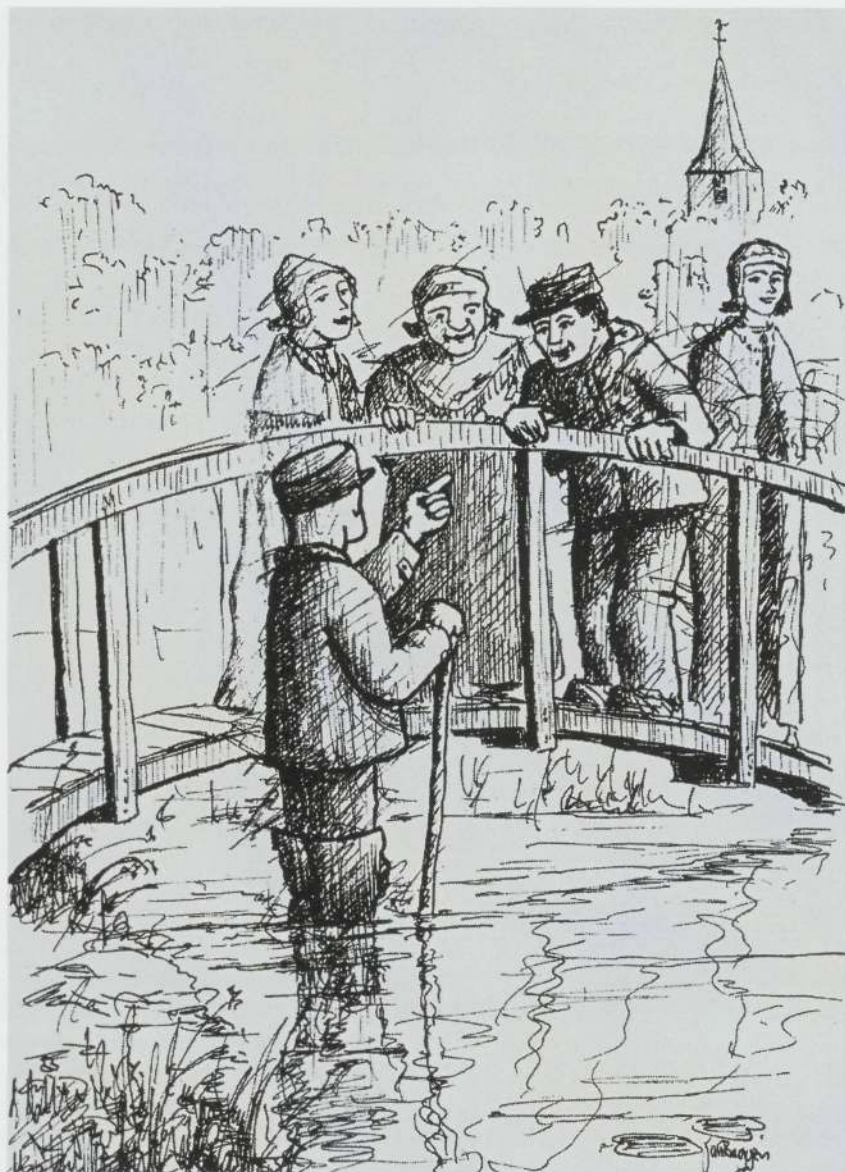
Wel wil ik iets van de clou van het 'hoofdige' verhaal vertellen. Het slot van het vers verhaalt van de 'hoofdige' Scholtenboer Stuggink die niks moest hebben van de nieuwerwetsigheid van een brug, waar de voorvaders zich dwars door het water van de Berkel ter kerke begaven.

(Voor de volledigheid: hoofdige = koppig)

Uit respect voor wat goed genoeg was voor de ouden, liet Stuggink de brug links liggen en waadde koppig, doch vastbesloten naast de brug, door het water. Het plaatje hierboven getuigt van het stoere gedrag van de "Scholten-boer".

Terug nu naar eigen tijd

Maar om een beetje bij onze eigen tijd te blijven, memoreer ik hier even bepaalde activiteiten van een bekende cultuurbewaker uit ons eigen Bronkhorst, onze eigentijdse Scrooge, oftewel Sjf de Jong. Enige jaren geleden werd hij nog 'betrap't' bij het blootleggen van de oude kasteelmuren van de Bronhorster burch. Foei, dat had hij niet mogen doen. De Rijksdienst Oudheidkundig Bodemonderzoek — want die gaat daarover — heeft het bestraffende vingertje geheven en het blootgelegde deel van de muur weer netjes 'ondergestopt'.

Scholtenboer Stuggink heft een waarschuwende vinger naar het lacherige volk dat hem op de brug staat te bspotten. Hij laat zich niet van de wijs brengen en ploetert, gelijk zijn voorvaders, onverdroten door de Berkelstroom.

In de geest van Staring

Toch handelde De Jong in de geest van Staring, die zich in het begin van de negentiende eeuw al in meerdere gedichten liet kennen als iemand die veel belang stelde in de geschiedenis van zijn geboortestreek (onder meer te lezen in het gedicht "Lochem behouden", een gedicht met kenmerken die doen denken aan Odysseus' list met het Paard van Troje en het verhaal van het Turfschip van Breda. Staring was ook een man die zich opwierp als een vurig voorvechter van het behoud van culturele waarden, alsook historische bouwwerken. Hij schreef in 1824 een voor die tijd nogal heftig dichtwerk dat men op de volgende pagina kan lezen.

De Burgt te Bronkhorst afgebroken, in 1824"

Gij Muren die 't geweld van zoo veel storms* moest dragen;
Die zoo veel eeuwen bleeft weêrstaan;
Uw eerkroon ligt vertrapt – het vonnis werd geslagen –

En gij zult ondergaan!

Wat strekt mijn hand zich uit! zij kan uw val niet keren;
Slechts grijpen naar de zwakke Lier;
De lang ontspannen snaar alleen een treurdicht leeren;
Waarmeê ze uw uitgang vier*.

Hoe statig reest gij daar, met breede torentinne,
Uit rotsgelijken grondslag op!
Hoe flonkerde, aan den stroom, de Vaan der Banheerinnen*
Van haren heuveltop!

Hoe willig huldigde u der Burgten schaar in 't ronde
(’t Min edel kroost van later dag!)*
En gaf uw grijsheid eer, die aller wordingstonde–
Die veler omkeer zag.*

't Herinrend woord des Tijds klonk van uwe achtbre transen;
Door 't loover van uw olmenkring:
't Sprak vaak den wand'laar toe, wanneer in den avondglansen,
Zijn pad langs d'oever ging.

Weldra – uw praal is puin! gij laat die Klank verstommen!
Maar – nóg verrijst ge in majesteit,*
En ziet, in 't blaauwend west, een Heuvel langs het krommen*
Van 't Waalbed uitgebreid:

Dáár plagt ook grijs gesteent dat blikkend Dak te schoren,
Waaronder Barbarossa sliep;
Dáár liet ook, aan den Vloed, weleer een Stem zich hooren,
Die luid Civilis!' riep.

Dier Muren kracht zwoond mee! die Stem heeft mee gezwegen!
(Ach dat de schuld mijn leeftijd drukt!)
Gij – is er troost voor leed in 's broeders ramp gelegen -*
Zie derwaarts, als gij bukt!

Bij de sterretjes (*) horen de volgende verklaringen:

Eerste *: storm – in dit geval zijn bestormingen bedoeld.

Tweede *: uitgang; lees ondergang.

Derde *: Banheerinne. Een bannerij is een bepaald rechtsgebied; de eigenaars van de Bronkhorster burcht voerden onder meer de titel 'Bannerheer. Staring heeft hier blijkbaar een niet meer te achterhalen Vrouwe van Bronkhorst op het oog.

Vierde *: de andere kastelen in de regio zijn van jonger datum en hebben een minder roemruchte geschiedenis.

Vijfde *: Omkeer = vernietiging.

Zesde *: nóg = nu nog

Zevende *: Staring bedoeld hier het Valkhof in Nijmegen, dat in 1795 gesloopt werd; eenzelfde lot zal Kasteel Bronkhorst treffen.

Achtste *: Met 'gij' wordt de burcht van Bronkhorst bedoeld, de 'broeder' is het Valkhof.

Ziedaar een stukje Achterhoekse geschiedschrijving waar je van staat te kijken. Naast dit voor onze lezers interessante gedicht, staat het

boekje "Elk weet waar Almensch kerkje staat" vol met aardige weetjes over de heer Staring zelf en meerdere voorbeelden van zijn dichtkunst. Echt een aanrader.

Het leuke van het boekje is dat het een uitgave betreft die tot stand is gekomen door samenwerking van het welbekende Staringinstituut en ... het restaurant De hoofdige boer.

Zodoende is in De hoofdige boer van "De hoofdige boer" tegen betaling van 6,50 euro een exemplaar te verwerven.

door
Maria Schotman

Een overzichtsfoto van de rooms Katholieke begraafplaats achter de Willibrorduskerk.

Het recht om begraven te worden

Het is een zeer bekend gezegde: 'Er is maar één ding zeker in het leven: je gaat allemaal een keer dood'. Een waarheid als een koe. Ieder mens wordt geboren, ieder mens sterft. De één vroeg, de ander laat.

Maar als het eenmaal zover is moet er van alles geregeld worden. Tegenwoordig kan men kiezen tussen begraven worden of gecremeerd. Vroeger werd er in het algemeen alleen begraven. In Steenderen kennen we twee begraafplaatsen: aan de Kerkhofweg (wat een toepasselijke naam) ligt de algemene begraafplaats en de rooms Katholieke achter de rooms Katholieke kerk. Over deze laatste begraafplaats gaat dit artikel.

Toen in 1866 de nieuwe Katholieke kerk in gebruik genomen werd, werden de overledenen al direct achter de kerk begraven. Het eerste graf kwam op naam van Hermanus Rutten, die op 4 oktober 1866 op 85-jarige leeftijd overleed. Als iemand een overledene wil begraven op het kerkhof krijgt hij te maken met het reglement, want niet alles is toegestaan.

Het reglement voor dit kerkhof is pas officieel opgemaakt in juli 1892.

26 jaar na opening van de kerk!

Er waren inmiddels al 187 volwassenen en kinderen begraven. Misschien was er al wel een voorlopig reglement aanwezig.

De klassenindeling

Er was een duidelijke indeling naar klassen op het kerkhof. Klasse A-B-C-D en kindergraven.

Er is een duidelijke plattegrond van dit geheel.

In het reglement staat hierover het volgende:

Artikel IV

Door de zorg van het bestuur wordt er van het geheele Kerkhof een plattegrond-teekening gemaakt en bijgehouden, waarop alle onderdelen van de begraafplaats en de afzonderlijke graven met

C							C						
1	2	3	4	5	6	7	28	29	30	31	32	33	34
8	9	10	11	12	13	14	35	36	37	38	39	40	41
15	16	17	18	19	20	21	42	43	44	45	46	47	48
22	23	24	25	26	27	49	50	51	52	53	54		
A							A						
1	2	3	4	5	6	7	32	33	34	35	36	37	38
8	9	10	11	12	13	14	39	40	41	42	43	44	45
15	16	17	18	19	20	21	46	47	48	49	50	51	52
22	23	24	25	26	27	28							
B							B						
1	2	3	4	5	6	7	29	30	31	32	33	34	35
8	9	10	11	12	13	14	36	37	38	39	40	41	42
15	16	17	18	19	20	21	43	44	45	46	47	48	49
22	23	24	25	26	27	28	50	51	52	53	54	55	56
D							D						
1	2	3	4	5	6	7	1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14	8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21	21	22	23	24	25	26	27
22	23	24	25	26	27	28	28	29	30	31	32	33	34

hunne nummer, alsmede de paden enz... nauwkeurig zijn aangegeven.

Op de afbeelding is dit duidelijk te zien (zie daartoe de plattegrond op de vorige pagina).

De A-klasse: ik citeer uit het reglement: De eerste klasse, ter rechter- en ter linkerzijde van het middenpad voor het Kruis, bevat de graven, welke op de kaart van het Kerkhof geteekend zijn met de letter A.

De B-klasse: De tweede klasse, ter rechter- en ter linkerzijde van het middenpad bij den ingang van het Kerkhof, bevat de graven, welke op de kaart van het Kerkhof geteekend zijn met de letter B.

De C-klasse: De derde klasse, ter rechter- en ter linkerzijde van het middenpad achter het kruis, bevat de graven, welke op de kaart van het Kerkhof geteekend zijn met de letter C.

Opvallend is dat deze graven zich achter het kruis bevinden in plaats van ervoor.

De D-klasse: De vierde klasse, ter linkr zijde van het middenpad, bij den ingang van het Kerkhof, bevat de graven, welke op de kaart van het kerkhof geteekend zijn met de letter D.

De kindergraven: De afdeling voor kindergraven is ter rechterzijde van het middenpad bij den ingang van het Kerkhof.

De priestergraven: De plaats voor de graven der Priesters is aan den rechterzijde van het middenpad naast het Kruis.

Niet gedoopten: De niet-gedoopte kinderen, en zij, die de Kerkelijke begrafenis onwaardig zijn, worden begraven op een voor hen bestemde plaats aan de linkerzijde van het lijkenhuis, zoo echter dat er voor de ongedoopte kinderen een afzonderlijk gedeelte bestemd zij, afgescheiden van het gedeelte dat bestemd is voor hen, die om misdaad of plichtsverzuim een Kerkelijke begrafenis onwaardig zijn.

Op deze foto ziet u het in 1997 opgerichte monumentje voor de ongedoopte kinderen die vroeger in ongewijde grond begraven werden.

Waarom deze klassenindeling?

Een geldkwestie natuurlijk.

Er zijn nu eenmaal mensen die meer te besteden hebben en mensen die wat minder in de slappe was zitten.

De A-klasse was voor de mensen met het meeste geld. De B-klasse was al goedkoper, de C-klasse kostte nog minder en de D-klasse was gratis.

Er werd een duidelijk tarievenstelsel gehanteerd, te lezen in **Artikel 2** van het huishoudelijk reglement (**zie het kader onder op deze pagina**).

Voor de kinderen werden de volgende tarieven gehanteerd: Voor het graf 50 cent, voor het maken van het graf: 50 cent en voor onvermogens alles gratis.

Op de eerste en tweede klasse werden graven in eigendom gegeven. De kosten: A-klasse 60 gulden, B-klasse 40 gulden.

Voor het begraven op ongewijde grond werden geen kosten in rekening gebracht, alleen voor het maken van het graf: 1 gulden voor een volwassene en 50 cent voor een kindergraf.

Voor de A-klasse kon men kiezen op welke plek men begraven wilde worden.

Voor de andere klassen was dit niet mogelijk.

Hierover staat in het reglement onder artikel 10:

Artikel X

In de 2e, 3e en 4e klasse zullen geen rijen of graven worden overgeslagen. De graven worden in een regelmatige volgorde geopend en gesloten.

Ook de afmetingen van een graf waren bepaald, te lezen in artikel 9:

Artikel II

De begrafenisrechten, door het R.K. Kerkbestuur bepaald, zijn:

1 ^{ste} klasse:	voor een graf-	f 10.00
	voor het maken van een graf-	2.00
	voor den Organist-	1.00
	voor de Zangers (in de kerk en bij de groeve)	2.50
2 ^{de} klasse:	voor een graf-	6.00
	voor het maken van een graf-	1.50
	voor den Organist	1.00
	voor de Zangers ((in de kerk en bij de groeve)	2.00
3 ^{de} klasse:	voor een graf	2.00
	voor het maken van een graf-	1.00
	voor den Organist	1.00
	voor de Zangers (in de kerk en bij de groeve)	1.50
4 ^{de} klasse:	voor de onvermogens,	<u>alles gratis</u>

Artikel IX

Elk graf, - de kindergraven uitgezonderd, - heeft met inbegrip van de door de burgerlijke wet gevorderde tusschenruimte aan hoofd en voeteneind aan weerszijden der kist een afmeting van 1.10 op 2.2 meter.

In elk graf zullen twee lijken boven elkaar begraven worden.

De eerste klasse kende nog meer privileges, namelijk het mogen hebben van een gemetseld graf of grafkelder, te lezen in artikel 12:

Grafkelders slechts haalbaar voor de beter gesitueerden!

Artikel XII

Dengenen die verlangen een gemetseld graf of grafkelder te bezitten, zal zulks worden toegestaan, echter alleen als de eerste klasse, en onder de bij dit en het Huishoudelijk Reglement vastgestelde bepalingen.

Bij het maken van een grafkelder zal men moeten zorgen, dat geen hinder of nadeel aan de andere graven worde toegebracht. Alle kosten van onderhoud van de grafkelders blijven ten laste van de eigenaars.

In artikel 13 t/m 20 volgen nog meer bepalingen voor de houders van een graf in de eerste klasse. De eigenaar krijgt een 'extract' van het register met namen van de eigenaars van graven.

Dit extract is een deel uit genoemd register met zijn eigen naam, als bewijsstuk van het in eigendom hebben van een graf.

Artikel 19 en 20 bepalen hoe het graf er mag uitzien en hoe het onderhoud geregeld is:

Artikel XIX

Alleen op de eigene graven mogen zerken, kruizen of monumenten geplaatst worden. Geen kruizen of monumenten tenzij van ijzer of steen worden toegelaten. Zij mogen niet hoger zijn dan 1.50 meter.

De wijze der plaatsing van grafmonumenten blijft onderworpen aan het toezicht en de goedkeuring van het kerkbestuur.

De eigenaars der graven zijn verplicht de op hun graven opgerichte monumenten te onderhouden, en binnen drie maanden na aanmaning van het kerkbestuur het gebrekkige te herstellen of behoorlijk schoon te maken.

Indien de eigenaar hieromtrent in gebreke blijft, is het Bestuur gemachtigd het voor rekening van den eigenaar te laten doen of het monument te doen verwijderen. Teekening der monumenten en opschriften moeten, alvorens geplaatst te worden, eerst door het Bestuur zijn goedgekeurd.

Artikel XX

Ook is het Kerkbestuur gemachtigd: a/ de grafkelder, ingeval van instorting met aarde te dichten, mits de eigenaar tot dezelve herstelling drie maanden tevoren vruchteloos is aangemaand geworden; b/ de kosten dezer dichting en verdere onkosten daarmede gepaard, op den eigenaar te verhalen, waarvoor die grafkelders blijven verbonden, en waarin niemand zal kunnen bijgezet worden, dan nadat die kosten zijn gerestitueerd.

Hieruit blijkt wel dat niet alles mogelijk was, maar dat je als grafeigenaar toch wel meer rechten had dan iemand die geen eigen graf had.

Uitbreiding kerkhof

Rond 1983 werd het kerkhof uitgebreid. Het kruis werd zover mogelijk naar achter geplaatst,

Een noodzakelijke uitbreiding van het kerkhof vond plaats rond 1983.

Een overzicht van de nieuwste uitbreiding, die is ingezegend door pastoor Zandbelt, gelijk met de inzegening van het monumentje voor diegenen die in ongewijde aarde zijn begraven (zie foto op pagina 12).

waardoor er weer een grote ruimte beschikbaar was. Tevens werd er een soort monument gemetseld waar het kruis aan kwam te hangen.

Er werd meteen een nieuw reglement opgesteld dat op 1 januari 1983 van kracht werd.

Meest opvallend in dit reglement is het gelijkstellen van iedere overledene.

Geen klassenindeling meer:

Artikel 2 van het nieuwe reglement

De graven worden in volgorde uitgegeven en in een register ingeschreven.

Aan de rechthebbenden wordt een schriftelijk bewijs uitgereikt. Het is niet mogelijk een bepaalde grafruimte te reserveren, tenzij een recht wordt verworven ex art. 2 sub. b.

In sub. b. staat dat het mogelijk is een dubbelgraf te reserveren, zodat echtelieden naast elkaar begraven kunnen worden. Op het oude gedeelte werd op elkaar begraven. Op het nieuwe gedeelte naast elkaar.

In artikel 9 wordt duidelijk vermeld dat grafkelders niet tot de mogelijkheden behoren. Alleen in bestaande grafkelders mag nog bijgezet worden.

Verder dient men ervoor te zorgen dat een graf goed onderhouden wordt.

Verwelkte bloemen en ontsierende voorwerpen kunnen door het bestuur van de graven verwijderd worden.

Achter de heg

Toen het kerkhof uitgebreid werd, werd ook het gedeelte 'ongewijde grond' hierin opgenomen. Vroeger sprak men over: 'achter de heg' begraven worden.

Men bedoelde hiermee dat achter de heg de

grond niet gewijd was en daar ongedoopte kinderen begraven werden.

Ook mensen die, hetzij door misdaad, hetzij door zelfdoding of plichtsverzuim geen kerkelijke begrafenis waardig waren, werden achter de heg begraven. Dat betekende in de praktijk dat begraven werd zonder de gebruikelijke kerkelijke rituelen in acht te nemen.

Voor al deze ouders die hun pasgeboren baby verloren, was het immens verdrietig dat dit onschuldige kind niet in gewijde grond begraven mocht worden, alsof het volgens kerkelijke maatstaven zondig was.

Gelukkig is hier later op teruggekomen, onder meer door het oprichten van een monumentje voor al deze kinderen en volwassenen. Het monumentje is ingezegend door pastoor Zandbelt. Tevens is toen het allernieuwste gedeelte van het kerkhof ingezegend.

Dit deel ligt naast de vorige uitbreiding.

Inmiddels zijn hier alweer twee rijen vol en in de derde rij zijn al drie graven.

Opvallend is dat hier weer op elkaar begraven wordt (foto nieuwste gedeelte).

Na de eerste uitbreiding is gebleken dat door het naast elkaar begraven de beschikbare ruimte wel erg snel vol was.

Er is ook een urnenveld aangelegd met urnenputjes. Hierin kunnen de asresten van gecremerde overledenen geplaatst worden.

Voorheen moest de as bij het crematorium blijven omdat er op de begraafplaats geen ruimte was.

De eerste rij is inmiddels vol en er is al een nieuwe rij aangelegd. De opmerkelijke bezoeker van het kerkhof zal zien dat er op het oudste gedeelte veel lege plekken zijn.

Navraag naar het waarom leerde me dat het niet mogelijk is hier opnieuw te begraven. De grond is verzadigd. Alles zakt weg als men er gaat graven.

Wordt de algemene begraafplaats aan de Kerkhofweg onderhouden door de gemeente, de katholieke begraafplaats wordt geheel door vrijwilligers in prima staat gehouden.

Het is een plek waar men in alle rust kan mijmeren bij het graf van de dierbare overledene.

Noot van de eindredactie:

Ter afsluiting van dit artikel over de begraafplaats maken we de lezer deelgenoot van een gedicht dat goed aansluit bij de laatste regels van het artikel, te weten "Rust" van Nel Benschop. De dichteres is weliswaar van protestant christelijke huize terwijl het om een beschrijving gaat van een rooms katholieke begraafplaats, maar het gedicht is daardoor niet minder rustgevend.

Rust

In deze stilte hebt Gij Zelf tot mij gesproken
Geen harde woorden waren 't, woorden van verwijt
Gij hebt alleen met liefde mijn verzet gebroken,
Met troostend-zachte woorden mijn opstandigheid.

Nu geef ik verder U, mijn God, het roer in handen,
Ik heb mijn levenschip te lang alleen gestuurd;
'k Zie in de verte reeds uw havenlichten branden,
Nadat ik dagenlang in 't donker had getuurd.

En in mijn ziel zal ik Uw troostend woord bewaren;
"Die éne dag, dat j'al je liefde gaf aan Mij
is in Mijn Vaderogen meer dan duizend jaren,
En duizend jaar van zonden zijn één dag voor Mij!"

Nel Benschop

Theo Masselink van de Covik stelt zich voor en kondigt plannen aan voor een ambitieuw werk

Theo Masselink, in de volksmond meestal Theet! Geeft niet, allebei goed. Mijn ouders hebben mij vroeger de naam Theo meegegeven. Maar Theet lag denk ik wat makkelijker en ik heb er geen enkele moeite mee, maar naar ik hoop zal het niet ijdel klinken als ik mijzelf Theo noem.

Ik ben in 1926 op de Covik geboren, er opgegroeid, in Steenderen naar school gegaan en tot mijn 40e levensjaar hier blijven wonen en werken. Met mijn echtgenote, waarmee ik inmiddels ruim 50 jaar ben getrouwd, ook van de Covik, maar net niet woonachtig aan de Covikseweg, deel ik mijn leven. Onze drie kinderen zijn allen op de Covik geboren. Door mijn werk een andere richting te geven werd ik samen met mijn gezin genoodzaakt de Covik te verlaten om ons in het grensgebied tussen Netterden en Gendringen op een boerderij een nieuw bestaan op te bouwen. Ook dat is gelukt, al blijft je geboortestreek, maar vooral de mensen, je steeds weer boeien.

In gesprekken met leeftijdsgenoten, of soms met vertegenwoordigers van generaties jonger dan ik, gaat het gesprek vaak over hoe het vroeger allemaal was in de buurt. En wie praten daar het liefst over? De mensen die er niet meer wonen! Soms wordt mij de vraag gesteld of uit de tijd van het begin van de vorige eeuw gegevens bewaard zijn gebleven? Ik moet daarop het antwoord schuldig blijven, waarop ik dan hoor zeggen, dat het zo jammer wordt gevonden als dat niet zo is.

"Het zette mij aan het denken en het heeft me niet meer losgelaten"

Toen ik onlangs nog eens weer deze vraag kreeg toegespeeld heeft mij dat wel aan het denken gezet en niet meer losgelaten.

Ervan uitgaand dat, behalve de wat schaarse krantenartikeltjes door de jaren heen, welke ik wel ken, niets is vastgelegd zou het naar mijn smaak goed zijn om nu alsnog een aantal feiten en gebeurtenissen welke nog zo hier en daar in het geheugen zijn opgeslagen vast te leggen.

Zo mogelijk zou ik vast willen leggen wie rond 1900 en later de bewoners van de Covik waren.

Na lang nadenken ben ik er mij van bewust dat het geen peulenschilletje is om hier een duidelijk beeld neer te zetten vanaf het prille begin van de vorige eeuw.

Toch heb ik mij voorgenomen om een poging te ondernemen één en ander op schrift te zetten. Ik heb de tijd ervoor. Toen ik vorig jaar de leeftijdsgrens van 80 ben gepasseerd heb ik de enkele bestuursfuncties welke ik nog steeds had overgehouden, achter mij gelaten. De computer is bijna leeg, dus heb ik alles voorhanden om hier de nodige tijd aan te gaan wijden.

Ik ben er mij van bewust dat nogal wat tijd in de informatie gaat zitten en ik wil aan geen enkele tijdslijmiet gebonden zijn.

Bij deze verklaar ik dan ook dat slechts een start is gemaakt in het vastleggen van een stuk historie van "De Covik".

Mag ik via dit nummer van "De Zwerfsteen" een beroep doen op iedereen die mij terzijde kan en wil staan met bruikbare informatie/belevenissen en/of foto's vanaf rond 1900?

Ons adres is:
 T.W.Masselink
 Akenloodsweg 15
 7081EG Gendringen
 Tel. 0315-631382
 Of: redactie "De Zwerfsteen"

Charaden, Logogriphen en Raadsels

Oude raadsels, verzameld en bijeengebracht door Harmen Addink uit Steenderen. Ze dateren uit het begin van de negentiende eeuw. Destijds werd ter verklaring toegevoegd: een charade is een lettergereepraadsel, een logogriph is een woordletterraadsel en een raadsel is gewoon een raadsel.

Logogriph No 13

(het moeder-woord bestaat uit vijf letters)

- 1-2-3-4-5 is noodzakelijk voor alle mensen en beesten
 - 1-2-3 is de gebiedende wijze van een werkwoord der nederlandschen taal
 - 1-2-3 is de saamgetrokken naam van een bekend tuingewas
 - 1-2-3-5 het tegenovergestelde van verstokt
 - 5-4-3-2 zonder hetzelve kan geen gebouw bestaan
 - 5-2-3-1 ziet men dikwijls op de straten
 - 3-4-2 een bekende vrouwen naam of ook een visch
 - 3-2 woord van een uitgestrekte betekenis
 - 5-4-2 wordt als een deugd geroemd
 - 2-3-5 is de bedelaars eigen
 - 2-3-4 de samengetrokken naam van iets geschikt tot berging
 - 3-4-1 is iets waarvan men een afkeer heeft
- Oplossing:

SLAAP

Logogriph No 14

(het moederwoord bestaat uit vier letters)

- 1-2-3-4 is een noodzakelijk en voortreffelijk wezen, altoos aanwezig, hoewel somtijds onzichtbaar.
- 2-3-4 is het tegengestelde van het woordje af.
- 1-2-4 is een voortreffelijk schepsel.
- 4-3 een voorzetsel der nederdeutsche taal.
- 4-3-2 een gemeenzamen vrouwe naam.
- 4-3-2-1 iets dat aan al het geschapene eigen is.
- 3-2-1 betekend een zeker maat.

Oplossing:

MAAN